

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

А. БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік Университеті

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ
БЕРУДІҢ ҮЗДІКСІЗДІГІ –
ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГТАРДЫҢ
ТАБЫСТЫЛЫҒЫНЫҢ КЕПІЛІ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

I КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

«НЕПРЕРЫВНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ – ЗАЛОГ УСПЕШНОСТИ
СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГОВ»

I КНИГА

Қостанай, 2022

Студенттің медиақұзыреттілігі келесі құрылымдық элементтерді қамтиды: медиа-білім, медиа-білік, медиа-дағды, медиамәтінді талдауға деген жоғары мотивация, ақпаратты пайдалануға құндылықты-мәндік қатынас, тұлғаның танымдық белсенділігі, сын тұрғысынан ойлауы, рефлексия жасауы, алған білімдерін іс-әрекеттің әртүрлі саласында қолдану тәжірибесі т.б.

Түйіндейтін болсақ, бүгінгі күнде масс-медианың баспалық, электронды немесе визуалды, дыбыстық, аудиовизуалды түрлері адам өмірінің маңызды бөлігіне айналды. Қазіргі цифрлық дәуірге байланысты медиақұралдардың кейбірі классикалық типке (телевизия, радио, баспасөз) айналса, кейбірі жаңаша түрге ауысуда (интернет желілері). Республика көлемінде 2019 жылғы дерек бойынша, 128 телеарна, 70 радио, 2790 мерзімді басылым (газет пен журналдар), 340 ақпараттық агенттік пен желілер, жалпы саны 3328 бұқаралық ақпарат құралдары жұмыс істейді.

Медиабілім бұқаралық ақпарат құралдарының өнімдерін тиімді пайдалану, зиянды әсеріне жол бермеу, компьютерлік құралдарды қолдана отырып өздігінен жеке медиамәтін құрастыру сияқты бүгінгі цифрлық қоғам талаптарына қажетті біліктіліктерді дамытады. Медиабілімнің мазмұнын құраушы теорияларға «қорғану», «этикалық», «сыни ойлауды дамыту», «идеологиялық», «экологиялық», «қажеттіліктерді қанағаттандыру», «практикалық», «мәдени», «эстетикалық», «семиотикалық», «әлеуметтік-мәдени» т.б. атап өтуге болады. Медиабілімнің кілтті түсініктері мен теориялары, тұжырымдамалары цифрлық құзыретті маман тұлғасын қалыптастыруға және жоғары оқу орнындағы медиабілім мазмұнын дайындауға негіз болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Leavis F.R., Thompson D. Culture and Environment. – London: Chatto & Windus, 1933. – 79 p.
2. Hart A. Probing the New Literature: A Meta-language for Media - Telemedium // Journal of Media literacy. – 2000. – Vol. 46, №1. – P. 21-29.
3. Пензин С.Н. Кино и эстетическое воспитание: методологические проблемы. – Воронеж, Изд-во Воронежского ун-та, 1974. – 176 с.
4. Gramsci A. Selection from the Prison Notebooks. – N.Y.: International Publishers, 1971. – 49с.

ӘОЖ 371.3

МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ ЖАСӨСПІРІМДЕР АРАСЫНДАҒЫ ВОЛЕЙБОЛ СПОРТТЫҚ ОЙЫНЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДАҒЫ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕР

Абдуллин Аян Айдарович,

директорының орынбасары

Омарова Гульнар Абдешовна,

педагогика ғылымдарының магистрі

әдістеме бөлімінің жетекшісі

Қостанай облысы әкімдігі Білім басқармасының

«Дене тәрбиесі және балалар мен

жасөспірімдер туризмінің

Өңірлік орталығы»

Коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Қостанай қ., Қазақстан

Аннотация

Өзектілігі және мақсаты. Мақалада жасөспірімдердің волейболын үйретуде типтік проблемалар мен оларды жою тәсілдері қарастырылған, сонымен қатар осы ойынның оқу процесінің мазмұны қысқаша сипатталған. Ойын барысында маңызды медициналық-педагогикалық проблемалардың шешу жолдары мен командалық ойындардың ережелі келтірілген.

Түйінді сөздер: волейбол, спорттық ойын, ойын мәселелері, жасөспірімдер.

Аннотация

Актуальность и цель. В статье рассмотрены типичные проблемы и способы их устранения при обучении волейболу подростков, а также кратко изложено содержание учебного процесса данной игры. В ходе игры приведены пути решения важных медико-педагогических проблем и правила командных игр.

Ключевые слова: волейбол, спортивная игра, проблемы игры, подростки.

Abstract

Relevance and goal. The article discusses typical problems and ways to eliminate them when teaching volleyball to teenagers, and also summarizes the content of the educational process of this game. During the

game, the ways of solving important medical and pedagogical problems and the rules of team games are given.

Keywords: volleyball, sports game, problems of the game, teenagers.

Қазіргі таңда еліміздегі балалардың дене сымбаты дұрыс қалыптасу үшін спорттық ойындардың орнын айрықша атап өткен жөн. Спорттың денсаулықты жақсартып, адам жасын ұзартумен қатар көңілін өсіріп, сымбатты, шыдамды да жігерлі боп өзін сергек сезінуіне тигізер септігі мол. Күн сайын бой көтеріп келе жатқан елімізде спорттың дамуына барлық жағдай жасалып жатқаны белгілі. Спорт пен дене тәрбиесінің адамның денсаулығын сақтауда, қоғамда салауатты өмір салтын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Волейбол Біздің елімізде ең ауқымды спорт. Мектеп денсаулығын нығайту, қалыптастыру және моторикасын жетілдіру, негізгі физикалық қасиеттері (күші, жылдамдығы, төзімділік, икемділік, ептілік) оқыту: мектептегі дене шынықтыру бағдарламасының бір бөлігі ретінде Волейбол дене білім берудің негізгі проблемаларын шешу құралы болып табылады.

Соның ішінде волейбол ойыны балалар үшін тиімді спорттық ойындардың бірі. Волейбол ойынына тән ерекшелік – оның ұжымдық сипаты, ол жастар үшін тәрбиенің шешуші факторы және біздің қоғам жағдайында бала өмірін ұйымдастырудың негізгі формасы да десе қателеспейміз. Волейбол ойынының қозғалысы адам баласына аса пайдалы табиғи қозғалыс пен дене мүшелерінің қимылынан жүгіру, жүру, секіру, лақтыру т.б. жаттығулардан тұрады. Бұл ойынды он жасар баладан бастап қай жаста болмасын ойнай береді. Сондықтан да, волейбол дене тәрбиесі пәні жаттығуларының бірі ретінде ең тиімді де ағзаға пайдалысы болып табылады. Ойын барысында нақты қозғалыс нәтижесінде ең бастысы адамның координациясы қалыптасады. Қандай жаттығу болмасын, қозғалыс барысында адамның барлық дене мүшелері белсенді түрде жұмыс жасап, қанайналым жүйесі үздіксіз бойға таралады. Айталық, шабуылдау кезінде допты қарсыласының алаңға дәл түсіру, болмаса допты әріптесіне дәл бере білу, допты қарсыласының алаңына алдап тастау т.б. Демек, волейбол ойыны адамның барлық қабілет-қасиетін қалыптастыратын ойынның бір түрі. 13-14 жастағы балаларды волейболға дайындау үшін, ең алдымен олардың спорттық ойындарға деген көзқарасын дұрыс қалыптастыруды ескеру қажет. Бұл жас аралығындағы балалардың организмінде жетілу процесі жүріп жатады. Дене сымбатының дұрыс қалыптасуында және салауатты өмір салтын сақтануында спорттық ойындардың ішінде волейбол ойынын ерекше атап көрсетсек болады.

Мектептегі мұғалімнің (жаттықтырушының) спорттық ойындарды ұйымдастырудағы жетістігі ойынның жалпы технологиясын меңгеруіне ғана емес, сонымен қатар белгілі бір түрдегі ойындардың ерекшеліктерін тікелей көрсететін көптеген факторларға байланысты.

Денсаулықты нығайту, жан-жақты дене шынықтыру, өмірлік маңызды қозғалыс дағдыларын жетілдіру міндеттерін шешумен қатар, волейболды жақсы оқыту «мектептегі волейбол таланттарын» анықтауға ықпал етеді, сонымен қатар әртүрлі жыныстағы және жастағы адамдарды өмір бойы осы спорт түрімен жүйелі түрде айналысуға жаппай тартудың алғышарттарын жасайды [1, 266].

Волейбол - бұл спорттық ойын, оның негізгі бөлігі үнемі дамып келе жатқан әр түрлі күрделі ойын жағдайлары жағдайында, ойын жағдайларының алуан түрлілігімен, қозғалыстардың әртүрлі сапалық жақтарын көрсету қажеттілігімен байланысты ситуациялық сәттердің көптеген өзгергіштігімен өтеді [2, 966].

Қазіргі заманғы волейбол жүктемелердің жоғары қарқындылығымен, тұрақтылығымен, зейіннің таралуы мен ауысуымен, ойыншылардың максималды жауап жылдамдығымен, олардың визуалды-моторды үйлестіруімен, бұлшықет-мотор сезімдерінің нәзік саралануымен, әртүрлі қозғалыстарды қабылдау кеңістігі мен уақытымен байланысты. Ойын барысында ойын әрекеттерін, техникалық тәсілдерді және тактикалық комбинацияларды тиімді орындау волейболшылардың моторикасын дамытудың жоғары деңгейіне негізделген [3, 646].

Бірнеше рет жасөспірімдермен волейболда спорттық жарыстар мен жаттығулар ұйымдас-тырып, осы тақырып бойынша өз тәжірибелерімен тиісті қорытындылар жасалды. Жұмыс тәжірибесін талдау негізінде спорттық ойындарды ұйымдастырумен байланысты бірқатар қиындықтарды атап өту керек. Сонымен, жасөспірімдердің волейбол ойынын үйрену кезінде кейбір типтік мәселелер мен оларды қалай жою керектігін қарастырыңыз.

Ойыншыларды командаларға бөлу мәселесі. Бұл фактор жасөспірімдердің команда құрамына мықты ойыншыларды қабылдауға тырысатындығымен байланысты, өйткені егер командада әлсіз ойыншылар болса, жеңіліс ықтималдығы жоғары. Көбінесе мықты ойыншылар алдағы кездесуден бұрын өз командасының құрамы туралы алдын-ала келіскен кезде жағдай туындайды. Осы кезде мұғалімнің рөлі өте маңызды, ол жағдайды әңгіме арқылы түсіндіре отырып, жасөспірімдерге Жеңіс ойынының құндылығы «тең» ойнаған кезде жоғары болатындығын жеткізуі керек: тең қарсыласты жеңу әлсіздерді жеңуден гөрі көп қанағат әкеледі.

Ойын осы жастағы негізгі қажеттіліктердің бірі – өзін-өзі растау қажеттілігін жүзеге асыруға жағдай жасайды. Ойындағы жеңіс өзін-өзі бағалауы төмен балалар үшін өзін-өзі бағалауды дамытуға ықпал етеді. Сондықтан мұндай жасөспірімдерді жеңіске жету ықтималдығы жоғары команда құрамына мақсатты түрде енгізуге болады.

Ойын ережелерін түсіну мәселесі. Жасөспірімдердің волейболды игеруінің сәттілігі олардың ойын ережелерін түсінуіне байланысты. Сондықтан ережелер нақты көрсетілуі, түсіндірілуі және іс жүзінде көрсетілуі керек.

Волейбол-бұл күрделі спорттық ойындардың бірі, ол жасөспірімдердің осы спорт түріне деген қызығушылығын жиі төмендетеді. Көбінесе жаттықтырушылар волейбол ережелері мен әдістерін игеруді жеңілдету үшін пионербол арқылы волейбол ойынын игеруді ұсынады.

Жарақат мәселесі. Бұл маңызды және маңызды медициналық-педагогикалық проблемалардың бірі. Жарақаттанудың алдын алу үшін сауатты жаттығу қажет. Волейбол ойнаған кезде бүкіл дененің буындары мен бұлшықеттерін мұқиятты түрде арнайы жаттығу ұсынылады.

Мұғалімнің маңызды міндеті - міндетті жаттығуларды орындауға ынталандыру, өйткені жасөспірімдер көбінесе олардың мағынасын түсінбестен, ойынды тезірек бастауға тырысады және жаттығуларды ресми түрде жасайды. Сондықтан жасөспірімдердің қызығушылығын арттыру үшін жаттығудың ойын әдісі қолданылады.

Ойын техникасының мәселесі. Жаңадан келген ойыншылардың тиісті ойын дағдылары мен әдістері жоқ. Сонымен қатар, ойынның сәттілігі көбінесе оған байланысты. Волейболдағы барлық іс-қимылдардың негізі ойын барысында қайталанатын негізгі ақыл-ой және қозғалыс (психомоторлық) дағдыларының белгілі бір саны болып табылады. Сондықтан арнайы жаттығулар арқылы технология элементтерін дәйекті дамыту маңызды. Допты беру және қабылдау техникасын, блок техникасын (допты тор арқылы ұрған кезде қарсыласты блоктау) және шабуылды, сондай-ақ допты қабылдаған кезде беруді дамыту ерекше маңызды.

Ойыншылардың әрекеттерін болжау мәселесі. Ойыншылар қарсыластардың әрекеттерін болжауды үйренуі керек. Шабуылшы ойыншыны қалай дұрыс «жабу» керектігін білу керек (блок қою керек), шабуылдаушыға нақты пас беру, қарсыластарын «алдау» және т.б.

Әрине, мұндай дағдылар тәжірибемен қалыптасады. Бірақ мұғалім назар аударып, ойыншыға осы сәттерге түсіндіруі керек. Мұны ойын аяқталғаннан кейін және оны талдағаннан кейін ғана емес, сонымен бірге нақты уақытта (күту уақытында) жасау ұсынылады.

Команданың ойын мәселесі. Команданың сәтті ойыны көбінесе оның құрамына кіретін барлық ойыншылардың өзара түсінушілігіне байланысты. Бұл үшін волейболдың тиісті техникасын меңгеру ғана емес, сонымен қатар командадағы серіктесті сезіну және түсінуді үйрену маңызды.

Көбінесе жасөспірімдер өзін-өзі растау қажеттілігін жүзеге асыруға тырысады, жалғыз ойынға ұмтылады және көптеген қарама-қайшы әрекеттерді орындайды. Тіпті техникалық ойыншы үшін мұндай әрекеттер командалық ойынға кедергі келтіреді және оны жеңіліске әкеледі.

Сондықтан мұғалім ұжымдық ойын мәселелеріне және «командалық рухты» қалыптастыруға ерекше назар аударуы керек. Көшбасшылыққа ұмтылған жасөспірімге үйлесімді командалық ойын кезінде оның негізгі қасиеттері одан да көп сұранысқа ие болатындығын және басқа ойыншылар танытынын түсіндіру маңызды [4, 746].

Айта кету керек, спорттық ойындар жасөспірімдерде белгілі бір ұжымдық қасиеттерді дамыту үшін ерекше маңызға ие: ортақ мақсатқа жету үшін топ мүшелерімен өзара әрекеттесу, өз мүдделерін басқа адамдардың және тұтастай алғанда ұжымның мүдделерімен біріктіру мүмкіндігі. Бұл жасөспірімдерді тәрбиелеудегі командалық спорттық ойынның маңызды тұжырымдамаларының бірі.

Ойынға психологиялық көзқарас мәселесі (мотивация).

Мотивтер күш пен тұрақтылықпен сипатталады-олар мұғалімдер мен спорт психологтарының қамқорлығының тақырыбы, өйткені спортшылардың жетістіктері осы сипаттамалардың ауырлығына байланысты [5].

Бұл мәселені шешудің мәні ойын барысында команда бір-бірлеп жеңіліске ұшыраған кезде артады. Бұл жағдайда мұғалім (жаттықтырушы) ойын тактикасын және ойыншылардың көңіл-күйінің психологиялық өзгеруін өзгерту үшін уақытты уақытында алуы керек.

Қателіктердің себептерін нақты және дұрыс көрсету және оларды жою үшін түзетулер енгізу қажет.

Жасөспірімдермен жұмыс жасауда бұл өте маңызды, өйткені жасөспірімдер ойын барысында шамалы шығындарды да эмоционалды түрде қабылдайды, және бұл эмоционалды реакция көбінесе команданың жеңіске деген көзқарасын тез жоғалтуға әкеледі. Жасөспірімдерге команданы біріктірудің, әлсіз ойыншыларға көмектесудің, мұғалімнің кеңестерін ұстанудың, ойынның соңына дейін «жинақылықтың» маңыздылығын түсіндіру қажет. Мұндай жағдайда күту уақыты ойын кезінде бетбұрыс болады және команданы жеңіске жетелейді.

Төрешілік мәселесі. Егер мұғалім волейболда судья рөлін атқарса, онда олардың адалдық пен әділеттілік принципін сақтаумен қатар, бірқатар тармақтарға назар аудару керек. Қарсыластарға мейірімді және әлсіз ойыншыларға деген сыйластықты көтермелеп көрсеткен жөн.

Ойынды аяқтаудың этикалық мәселелері. Жасөспірімдер көбінесе ойын нәтижелеріне қатты әсер етеді, сондықтан мұғалім үшін қарсыласқандарды да, өзіне де құрмет көрсете отырып, оларды лайықты жеңуге және жеңілуге үйрету өте маңызды.

Ойынды талдау, мұғалім мен ойыншылардың сәттілік пен сәтсіздік себептері туралы түсіндіру үлкен рөл атқарады. Тек осылай ғана жасөспірімдер арасындағы ойында этика мәселелерін жоюға болады.

Бұл ойынды он жасар баладан бастап қай жаста болмасын ойнай береді. Сондықтан да, волейбол дене тәрбиесі пәні жаттығуларының бірі ретінде ең тиімді де ағзаға пайдалысы болып табылады. Ойын барысында нақты қозғалыс нәтижесінде ең бастысы адамның координациясы қалыптасады. Қандай жаттығу болмасын, қозғалыс барысында адамның барлық дене мүшелері белсенді түрде жұмыс жасап, қанайналым жүйесі үздіксіз бойға таралады. Айталық, шабуылдау кезінде допты қарсыласының алаңға дәл түсіру, болмаса допты әріптесіне дәл бере білу, допты қарсыласының алаңына алдап тастау т.б. Демек, волейбол ойыны адамның барлық қабілет-қасиетін қалыптастыратын ойынның бір түрі. 13-14 жастағы балаларды волейболға дайындау үшін, ең алдымен олардың спорттық ойындарға деген көзқарасын дұрыс қалыптастыруды ескеру қажет. Бұл жас аралығындағы балалардың организмінде жетілу процесі жүріп жатады. Дене сымбатының дұрыс қалыптасуында және салауатты өмір салтын сақтануында спорттық ойындардың ішінде волейбол ойынын ерекше атап көрсетсек болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. С.Қасымбекова. Әдістемелік құрал «Волейбол» Алматы «Атамұра» 2016-266.
2. М.Т. Тұрыскелди «Қимыл- қозғалыс ойындары».2014- 96б.
3. С.Тайжанов, С.Қасымбекова «Дене тәрбиесі» Алматы «Атамұра»
4. Железняк Ю.Д. Волейбол. Методическое пособие по обучению игре / Ю.Д.Железняк, В.А.Куньянский, А.В. Чачин. – Терра-Спорт, 2005. – 74 б.

УДК 373.5

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИДЕЙ Ы.АЛТЫНСАРИНА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА

Абдуллина Дана Мустафьевна,

учитель химии

Жангылши Абылай Койшыбаевич,

учитель истории

Куатканова Айгуль Темербековна,

заместитель руководителя по УР

КГУ «Школа-гимназия города Тобыл

отдела образования Костанайского района»

Управления образования акимата

Костанайской области, г.Тобыл, Казахстан

Аннотация

Өзектілігі және мақсаты. Ыбырай Алтынсариннің негізгі тақырыптарының бірі – білімге шақыру. Ол ғылымды, білім құдіретін және олардың адамның материалдық және рухани өміріндегі маңызын жырлауда ашылады. Адамгершілік тәрбиесінің басты құралы, - деп сендіреді Ыбырай Алтынсарин, - ата-ананың, ұстаздың, үлкендердің еңбегі мен өнегесі: «Балаларды еңбексүйгіштікке тәрбиелеу - паразиттік пен жалқаулықпен күресудің негізгі құралы», «Адам бақытының шын мәні - бұл. адал еңбекте. Ыбырай Алтынсариннің қызметі қоғамдық ойдың дамуы және оның халық ағарту, қазақ әдебиеті тарихындағы орны жағынан алып институт болып табылады.

Түйінді сөздер: салт-дәстүр, мәдениет, дәстүр, білім.

Аннотация

Актуальность и цель. Одна из основных тем Ыбрая Алтынсарина является призыв к знаниям. Она открывается в воспевании науки, силы знания и их значении в материальной и духовной жизни человека. Главными средствами нравственного воспитания, - убеждает Ыбрай Алтынсарин, - является труд и пример родителей, учителей, взрослых: «воспитание трудолюбия у детей – главное средство борьбы против тунеядства и лени», «истинный смысл человеческого счастья – в честном труде. Деятельность Ыбрая Алтынсарина представляет огромный институт с точки зрения развития общественной мысли и его место в истории народного образования и казахской литературы.

Ключевые слова: традиции, культура, традиции, знания.

Abstract

Relevance and goal. One of the main themes of Ybray Altynsarin is the call for knowledge. It opens in the chanting of science, the power of knowledge and their significance in the material and spiritual life of a person. The main means of moral education, - Ybrai Altynsarin convinces, - is the work and example of